

Třídění věd vojenských a decimální soustava bibliografická (modifikace brusselská).*)

(Pokračování.)

V decimální soustavě bibliografické rozděleny jsou všechny vědy na deset tříd a označeny číslicemi od 0 do 9. Každá třída jest zase rozdělena na deset skupin tak, že se připojí k číslici označující třídu nové číslice od 0 do 9. Tak můžeme pokračovati do nekonečna. Toto dělení děje se soustavně a postupuje se vždy od všeobecného ke zvláštnímu, od celku k části, od rodu k druhu. Na př.:

Vědy sociální a právo	3	Doplňování armády a kádrů	3552
Administrativa a právo správní	35	Doplňování důstojníků	35523
Vědy vojenské	355	Školy vojenské	355231

Každý pojem, který byl předmětem literárního zpracování, jest vyjádřen číslem klasifikačním, jemuž říkáme třídník. Na př.:

Morálka	17	Právo válečné	3413
Topografie	526	Hygiena vojenská	61367

Třídník může býti jednomístný, dvoumístný a vícemístný (jsou třídníky až devítimístné), podle toho, jak daleko pokročila specialisace a diferenciacie v určitém oboru věd. Čím je třídník jednodušší (čím méně má čísel), tím širší jest pojem, jehož jest symbolem a naopak. Číselné označení pojmu jest přesné, poněvadž každému číslu přináležejí jen jeden pojem, jest jednoduché, poněvadž není jednodušších značek nad číslo, jest všude a všem srozumitelné, poněvadž číslo jest značka mezinárodní, jest pohodlné, poněvadž se dá ze všech značek nejlépe pamatovat, jest pružné, poněvadž se dá desetinným dělením do nekonečna rozšiřovat.

K snadnějšímu pochopení celé soustavy uvádím základní rozdělení na třídy a desetinné rozdělení tříd na skupiny.

Rozdělení základní:

0 Všeobecnosti.	5 Vědy přírodní a mathematické.
1 Filosofie.	6 Vědy užité (praktické).
2 Náboženství	7 Krásná umění.
3 Vědy sociální.	8 Literatura.
4 Filologie.	9 Dějiny. Zeměpis. Životopis.

*) Viz L. d. J. Živný: Desetinné třídění. Praha, 1914. — La classification décimale. Exposé du système et tables abrégées. Bruxelles, Institut International de Bibliographie, 1921. — Manuel pour la formation et l'usage de répertoire bibliographique universel de la locomotion et des sports établi d'après la classification bibliographique décimale. Bruxelles, 1902. — Manuel pour l'usage du répertoire bibliographique des sciences physiques établi d'après la classification décimale. — Moeh: Classification décimale des sciences militaires et navales. Revue d'artillerie, 1923, Tome 90. — Autor tohoto článku chystá příručku decimální klasifikace s těmito statěmi: Úvod; všeobecný výklad decimální klasifikace; pravidla, jimiž se řídí; přehled vysvětlivek pomocných třídníků; jak se buduje lístkový katalog methodický; rozdělení hlavní; zkrácené tabulky decimální klasifikace; abecední rejstřík zkrácených tabulek; tabulky věd vojenských (úplné) s abecedním rejstříkem; tabulky pomocných třídníků (hlediskových, formálních, místních, jazykových a časových); provádění záznamů bibliografických. — Dodatečně poznamenávám, že decimální klasifikaci zavedl také pan knihovník Bohuslav Koutník v knihovně tiskového odboru presidia ministerské rady. Odkazují čtenáře na jeho článek v časopisu čs. knihovníků, roč. II, 1923, čís. 8—10.

Desetinné rozdělení tříd na skupiny:

0 Díla všeobecná.

- 00 Prolegomena.
- 01 Bibliografie.
- 02 Knihovnictví.
- 03 Všeobecné encyklopedie.
- 04 Všeobecné sbírky essayí.
- 05 Všeobecné revues a všeobecná periodika.
- 06 Učence společnosti a akademie.
- 07 Listy politické, novinářství.
- 08 Směs. Polygrafie.
- 09 Rukopisy. Vzácné knihy.

1 Filosofie.

- 11 Metafysika.
- 13 Duch a tělo.
- 14 Soustavy filosofické.
- 15 Psychologie.
- 16 Logika.
- 17 Ethika.
- 18 Filozofové starověcí a středověcí.
- 19. Filozofové moderní.

2 Náboženství.

- 21 Náboženství přirozené.
- 22 Bible a evangelia.
- 23 Theologie dogmatická.
- 24 Náboženská praxe. Pobožnosti.
- 25 Díla pastýřská.
- 26 Církev.
- 27 Dějiny církevní.
- 28 Církev a sekty křesťanské.
- 29 Církev a náboženství ostatní (kromě křesť.).

3 Vědy sociální a právo.

- 31 Statistika.
- 32 Politika. Státověda.
- 33 Národní hospodářství.
- 34 Právo.
- 35 Administrativa a pr. adm.
- 36 Podpora. Pojištění. Společování.
- 37 Vyučování. Výchova.
- 38 Obchod. Doprava. Komunikace.
- 39 Zvyky. Folklor.

4 Filologie.

- 41 Filologie srovnávací.
- 42 Filologie anglická.
- 43 Filologie germánská.
- 44 Filologie francouzská.
- 45 Filologie italská.
- 46 Filologie španělská.
- 47 Filologie latinská.
- 48 Filologie řecká.
- 49 Filologie ostatních národů.

5 Vědy přírodní.

- 51 Matematika.
- 52. Astronomie. Geodesie.
- 53 Fysika.
- 54 Chemie a mineralogie.
- 55 Geologie.
- 56 Paleontologie.
- 57 Biologie. Anthropologie.
- 58 Botanika.
- 59 Zoologie.

6 Vědy praktické.

- 61 Lékařství.
- 62 Inženýrství.
- 63 Zemědělství.
- 64 Hospodářství domácí.
- 65 Obchod. Doprava.
- 66 Průmysl chemický.
- 67 Výroba rukodělná.
- 68 Průmysl mechan. a řemesla
- 69 Řemesla stavební.

7 Krásná umění.

- 71 Architektura zahrad.
- 72 Architektura staveb.
- 73 Sochařství.
- 74 Kreslení. Umění dekorativní
- 75 Malířství.
- 76 Rytečství.
- 77 Fotografie.
- 78 Hudba.
- 79 Sport, zábavy a hry.

8 Literatura.

- 80 Všeobecnosti.
- 81 Literatura srovnávací.
- 82 Literatura anglická.
- 83 Literatura německá.
- 84 Literatura francouzská.
- 85 Literatura italská.
- 86 Literatura španělská.
- 87 Literatura latinská.
- 88 Literatura řecká.
- 89 Literatura ostatních národů.

9 Dějiny a zeměpis.

- 9 (3) Dějiny starověké.
- 9 (4) Dějiny Evropy.
- 9 (5) Dějiny Asie.
- 9 (6) Dějiny Afriky.
- 9 (7) Dějiny Sev. Ameriky.
- 9 (8) Dějiny Jižní Ameriky.
- 9 (9) Dějiny Oceánie a krajín polárních.
- 91 Zeměpis a cestopisy.
- 92 Životopisy.

Připojíme-li k těmto tabulkám podrobnější rozdělení symbolů 355 až 359, jež se vztahují k vědám vojenským, a symbolu 623, jež se vztahuje k vojenskému a námořnímu inženýrství, obdržíme dosti podrobné rozdělení, s nímž lze v malých vojenských knihovnách úplně vystačiti.*)

*) Úplné tabulky decimální klasifikace dnes si opatření jest velmi obtížné, poněvadž všechna stará vydání jsou rozebrána a nové poválečné vydání zatím nevyšlo.

355 až 359. Umění vojenské.

355 Umění vojenské všeobecné.

- 35.51 Armáda a námořnictvo všeobecně. Život vojenský.
- 35.52 Doplnování armády. Rekvisice. Skoly.
- 35.53 Základy zřízení a všeobecná organizace armád pozemních a námořních.
- 35.54 Operace taktické a strategické. Dějiny válek.
- 35.55 Služba a taktika různých zbraní. Výcvik vojska a kádru. Služební předpisy.
- 35.56 Administrativa armády.
- 35.57 Budovy vojenské.
- 35.58 Materiál, jehož užívá vojsko.

356 Pěchota. Vojsko pěší.

- 35.61 Pěchota. Personál a organizace.
- 35.62 Personál a organizace štábu.
- 35.63 Služby hospodářské a pomocné. Personál a organizace.

357 Jezdectvo. Vojsko na koni.

- 35.71 Jezdectvo vlastní.
- 35.72 Služba remontní. Výcvik koní.
- 35.73 Trén a obozy.

358 Dělostřelectvo. Ženie a různé služby technické.

- 35.81 Dělostřelectvo.
- 35.82 Ženie.
- 35.83 Různé služby technické.

359 Armáda námořní. Loďstvo válečné.

Poněvadž dvojmístná část symbolu 35 jest společná, klademe za ni tečku a můžeme též zkráceně psáti 35.5—9. Třídníky 35.59 nebo 35.64 až 35.69 atd. nejsou zatím obsazeny a jsou rezervovány pro další vývoj věd vojenských.

623. Inženýrství vojenské a námořní.

Materiál válečný, pozemní i námořní.

623.1 Opevňování. 623.2 Útočné operace proti pevnostem. Podkopy. 623.3 Obrana pevností. Protipodkopy. 623.4 Materiál dělostřelecký. Zbraně ruční. 623.5 Dělostřelectvo (theorie). Otázky theoretické a experimentální.	Praxe střelecká. 623.6 Materiál ženijní. Stavby. Mosty. Cesty. 623.7 Různý válečný materiál. 623.8 Materiál námořní. Ženie námořní. Stavby námořní. 623.9 Materiál námořní. Obrana lodí. Pancíře.

K tomu by zbývalo připojit ony třídníky, kde se vojenství a válka dotýkají oborů věd jiných.

172.4 Válka a mír v morálce. Filosofie války. 341.3 Právo válečné. 341.63 Mezinárodní soud. 344 Trestní právo vojenské a námořní. 351.86 Vojenské právo správní. Pomocná služba vojenská. 526 Geodesie. Topografie.	527 Plavectví. 531.5 Theorie balistická ve fyzice. 531.7 Přístroje balistické ve fyzice. 612.67 Hygiena vojenská. 629.13 Vzduchoplavectvo. 662 Pyrotechnika. Prach. Výbušiny. Trhaviny. 725 Architektura budov vojenských.

Tabulky sestavené přesně podle čísel za sebou jsou metodické.^{*)} Najdeme v nich hledaný předmět postupující deduktivně od všeobecného k zvláštnímu. Chceme-li jíti cestou obrácenou, induktivně, sestavíme si abecední index, v němž přímo najdeme hledaný pojem s příslušným decimálním třídníkem. Na příklad:

Tabulka abecední.

Administrativa armády	35.56	Dělostřelectvo (theorie střelecká)	623.5
Balistika ve fyzice	531.5	Dělostřelectvo (materiál)	623.4
Cesty vojenské (stavba)	623.6	Ethika	17
Dělostřelectvo (organizace, taktika)	35.81	Filosofie starověká	18
		Geodesie	526

^{*)} Při tom nezapomeňme, že všechny třídníky jsou čísla desetinná, tedy nikoli postavit 35 za 4, nýbrž naopak (jako 0.35, 0.4 atd.).

Hygiena vojenská	613.67	Remontnictvo	35.72
Inženýrství vojenské	623	Služba hospodářská vojen.	35.63
Jezdectvo	35.7	Školy vojenské	35.52
Kreslení	74	Tièn	35.73
Loďstvo válečné	35.9	Umění	7
Materiál dělostřelecký	623.4	Válka (filosofie)	172.4
Náboženství	2	Zeměpis	9
Opěvňování	623.1	Ženie (materiál)	623.6
Právo válečné	341.3	Ženie (organisace)	35.82

Při podrobnějších tabulkách nelze se vůbec bez abecedního indexu obejít. Metodické tabulky se s abecedním indexem navzájem doplňují, usnadňujíce orientaci při studiu jakékoli otázky a ukazujíce na její vztah se všemi ostatními.

Hledáme-li tedy literaturu o nějakém předmětu, sáhneme především po abecedním indexu, v němž najdeme příslušný třídník. Podle třídníků sestaven jest metodický katalog listkový, který nám poví, jak je literatura o žádaném předmětu v knihovně zastoupena.

Řekli jsme již, že můžeme číselnou notaci desetinnou rozšiřovati do nekonečna, takže vyhovíme potřebě nejdiferencovanějších věd. Kdybychom ve všech třídách dospěli až k devátému desetinnému místu, obdrželi bychom sto milionů třídníků. Tak daleko jsme v diferencování věd ještě nedospěli (dospějeme-li kdy vůbec), nicméně však v některých oborech má decimální klasifikace třídníky osmi-místné a devítimístné. Mimo to k vyjádření některých pojmů všeobecných užíváme jednak konvenčních značek, jednak třídníků pomocných:

1. **Pomocný třídník vlastních jmen.** Některé serie můžeme dělití jmény vlastními, které jsou v podstatě také mezinárodní jako čísla, a řadíme je za sebou abecedně. Tak na příklad životopisy mají třídník 92; budeme tedy psáti:

Životopis Napoléonův . . 92 Napoléon Životopis Žižkův . . . 92 Žižka

Bibliografie má třídník 012.

Bibliografie Fochova . . 012 Foch Bibliografie Masarykova . 012 Masaryk

2. Stává se často, že kniha obsahuje různou látku nebo jedná o více předmětech, jež musíme v třídniku vyznačiti.

V takovém případě oba třídníky spojíme znamením +. Na př. organisace pěchoty a jezdeckta bude mít symbol: 35.61 + 35.71.

3. Podobně kombinujeme třídníky znaménkem —, vynecháváme však ve druhé části číselci společnou až k tečce. Na příklad: jezdeckto má třídník 35.7, výcvik 35.55 výcvik vojska u jezdeckta . . 35.7—55

4. O každém předmětu může býti psáno z různých hledisek. Statistika může se vztahovati k nekonečnému množství předmětů a není přece možné, aby každý dostal svůj zvláštní třídník. Určujeme tedy pojem všeobecný pojmem zvláštním. Na př:

31 je značka pro statistiku, 35.6 pro pěchotu,

31: 35.6 — statistika pěchoty

Pořádek těchto znaků může býti také obrácen, což se děje při vypracování odkazového listku pro pojem pěchota, tedy

35.6: 31 statistika pěchoty.

5. **Pomocný třídník formální** určuje, jakou formou nebo v jakém rámci byl předmět uvažován. Začíná vždy nulou a klade se do závorky. Uvádíme devět základních:

(01) Všeobecná theorie (uvažovaného předmětu)	(02) Příručka . . .
	(03) Sborník nebo encyklopedie . . .

(04) Essay, přednáška...	Na př.:	
(05) Periodický časopis...	35.55 (02)	Průručka taktická
(06) Publikace vědecké společnosti...	35.52 (01)	Všeobecná theorie dopl-
(07) Cvičebnice, učebnice...		ňování armády
(08) Polygrafie, sbírka článků...	35.6 (09)	Dějiny péčoty
(09) Dějiny...	35.5 (05)	Vojenská revue

6. Pomocný třídnic časový. Abychom naznačili dobu, k níž se spis vztahuje, užíváme třidniců časových, jež dáváme do uvozovek. Rok dáváme celý do uvozovek, na př.: „1918“. Století zkracujeme, na př.: „14“ znamená XV. století, „15“ znamená XVI. století. Periodu od 1914 do 1918 značíme „1914—18“. Léta před Kristem značíme znaménkem —, na př.: „—1227“ = 1227 př. Kr.

Obvyklé značky jsou:
 „∞“ = pro všechny časy, „+“ = éra křesťanská,
 „—“ = starověk před érou křesťanskou, „04:15“ = středověk,
 „15:18“ = novověk,
 „18:19“ = doba současná.

Na př.: 355 „04:15“ = vojenství ve středověku.

Datum může býti uvedeno až na den. Na př.:

9 (44) „1789.07.14“ = dějiny Francie, dobytí Bastilly.

7. Pomocný třidnic místní. Těchto znaků jest mnoho. Píší se do závorek a počínají číslicemi od 1 do 9 (a nikoli nulou jako třidnice formální). Označují místa geologická (čísla počínající 1), fysická (čísla počínající 2) a politická (čísla počínající 3 až 9). Uvedeme jen nejdůležitější:

(∞) Celý svět, vesmír.	(45) Itálie.
(21) Kontinenty.	(46) Španělsko.
(26) Oceány, moře.	(47) Rusko.
(3) Země starověké.	(5) Asie.
(4) Evropa.	(6) Afrika.
(42) Anglie.	(7) Amerika Severní.
(43) Německo.	(8) Amerika Jižní.
(43.7) Československo.	(9) Oceánie.
(44) Francie.	(94) Austrálie.

Na př. 35.51 (43.7) „1923“ = spis o československé armádě r. 1923.
 35.54 (43:44) „1870“ = o válce francouzsko-německé r. 1870.

8. Pomocný třidnic jazykový. Jím označujeme jazyk, v němž je spis napsán a klademe před něj značku =. Na př.

35.8 (09) „1914—18“ = 4. . . dějiny dělostřelectva za světové války psané francouzsky.

Uvádíme:	= 8 řecky
= 2 anglicky	= 91.7 rusky
= 3 německy	= 91.881 bulharsky
= 4 francouzsky	= 91.882 srbsky
= 5 italsky	= 91.885 polsky
= 599 rumunsky	= 91.886 česky
= 6 španělsky	= 91.92 litevsky
= 7 latinsky	= 94.54 maďarsky

9. Pomocný třidnic hlediskový. Užívá se ho hlavně ve třídách 5, 6 a 7, začíná se vždy dvěma nulami a píše se do závorky.

Uvádíme některé důležité:

(001)... hledisko koncepce	(006)... hledisko místní
(002)... hledisko provedení, výroby	(007)... hledisko výkonného personálu
(003)... hledisko hospodářské	

Tím bychom byli stručně naznačili podstatu decimálního třidění, z něhož vysvitá jeho přesnost, zřetelnost a pohodlnost.

Z třidniců základních, jichž jest dosud 33.000, a pomocných, jichž jest 3000, dá se zkombinovati celkem 1.168.036.000 symbolů, tedy více než jednu miliardu.

Na konci zmíním se ještě o katalogisaci válečné literatury, uložené v lyonské bibliotéce. Jejím bibliotékáři R. Cantinellimu zdála se decimální klasifikace nejpraktičtější a nejlépe organizovanou, aby do sebe mohla pojmuti celou válečnou literaturu. Dal světové válce třídník podle tabulek brusselských:

35.548 (4) „1914 — ...“ *)			
a připojoval k němu třídíky nejrůznějších hledisek. Na př.:			
35.548 (4) „1914 — ...“	:1 — svět. válka a	— „ —	:54 — svět. válka
	a filosofie		a chemie
— „ —	:17 — svět. válka	— „ —	:623 — svět. válka
	a mravnost		a voj. inženýrství
— „ —	:355 — svět. válka	— „ —	:784.7 — svět. válka
	a vojenství		a voj. písně
		atd. atd.	

Část tohoto katalogu, sahající až k symbolu:

35.548 (4) „1914 — ...“: 327 — svět. válka a politika, byla vydána tiskem a obsahuje asi 15.000 spisů, které se daly pohodlně včlenit do decimálního systému.

Plukovník v. v. Josef PALDUS:

Kartografie za dob napoleonských.

Její vliv na vedení války se zvláštním zřetelem k tažení v letech 1812—1815.

(Pokračování.)

R. 1813.

V únoru r. 1813 opustil rakouský pomocný sbor širé roviny Ruská, bažiny Polesí, kde jako spojenec Napoleonův společně se Saskem v exponovaném postavení v nepříznivém území, při špatném zásobování a podnebí, řešil danou úlohu v hranicích možnosti, jediné díky duchaplné energii polního maršálka knížete Schwarzenberka a obětavé vytrvalosti vojenských částí.

Část pomocného sboru odtáhla do Čech, tvoříc jádro pozorovací armády, z níž později vznikla hlavní rakouská armáda. Když Rakousko přistoupilo ke koalici s Ruskem a Pruskem proti Francii, 10. srpna 1813, přicházely pro hlavní armádu v úvahu jako bojiště proti Napoleonovi Čechy, zatím co Přímoří a Benátsko bylo přenecháno boji „vnitrorakouské armády“ proti místokráli italskému, a na hornorakouské hranici stál pouze záložní sbor na obranu proti možnému vpádu z Bavor.

Nehledíme-li k Sasku, jež francouzský císař měl svou armádou obsazeno, připadají v úvahu jako nastávající bojiště především vesměs země bývalého Rakouska. Říše rakouská té doby ještě nebyla tak šťastna, aby měla jednotnou mapu, založenou na úředním mapování. Pokus, sestaviti z map jednotlivých zemí celkový obraz státu, ztroskotál a na počátku XIX. stol., pod císařem Františkem II., počalo se s druhým velkým mapováním v souvislosti s všeobecným triangulováním.¹⁾ V tažení r. 1813 byl Cuvelier, registrační adjunkt válečného archivu jmenován ředitelem polního archivu u spojené

*) Správně bude asi 35.548 (∞) „1914—1918“. Byla to válka světová a nikoli jen evropská a ukončena byla r. 1918. Rozhodnutí brusselského ústavu není dosud známo.

¹⁾ Viz výše.